

Pääkaupunkiseudun ateistit ry

Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI; www.ateistit.fi

.....

TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2020

Hyväksytty yhdistyksen vuoden 2021 vuosikokouksessa 17.2.2021

Hallinto ja kokoukset

Jouni Luukkainen oli yhdistyksen puheenjohtaja ja taloudenhoitaja, Kimmo Sundström varapuheenjohtaja 10.11. alkaen sekä Jari Hakkarainen hallituksen jäsen ja sihteeri. Hannu Töyri oli toiminnantarkastaja ja Kalevi Korppi varatoiminnantarkastaja. Sundström oli jäsenrekisterinhoitaja ja juhlapuhujayhdyshenkilö. Hakkarainen hoiti Vapaa Ajattelija -lehden jäsenetutilaukset.

Yhdistyksen vuoden 2020 vuosikokous pidettiin 17.2., ja 10.11. yhdistyksellä oli ylimääräinen kokous ulkona Hakaniemen torilla. Hallituksen kokouksia oli kuusi (13.1., 10.2. puhelimitse, 17.2., 14.–15.4. sähköpostiin skannatuin kirjein, 30.10. puhelin- ja sähköpostikokouksena ja 10.11.). Jäsenkirjeitä lähetettiin kolme (10.2., 18.2. ja 29.10.).

Jäsenistö

Vuoden lopussa A- eli aktiivijäseniä oli 4 (4) ja K- eli kannattajajäseniä 8 (8) eli yhteensä 12 (12); suluissa vuotta aiemmat luvut. Hiukan epävarmojen jäsentietojen mukaan toimintavuosina 1999–2020 yhdistykseen oli liittynyt 172 jäsentä, jäsenistä 5 oli kuollut, 61 eronnut ja 94 erotettu.

Kotisivu ja yhteystiedot

Yhdistyksen kotisivua www.ateistit.fi hoiti FM Janne Vainio. Sivuston luomisen suurta aktiivisuutta kuvanee se, että Mitä uutta? -osastossa on 66 päiväystä vuodelta 2020. Sivut ovat tunnettuja Vapaa-ajattelijain liittoa koskevista kriittisistä kannoistaan, uutisistaan ja artikkeleistaan.

Yhdistyksellä on oma sähköpostiosoitteensa ateistit@ateistit.fi.

Yhdistyksellä oli sähköisessä palvelussa seuraavat yhteystiedot: Pääkaupunkiseudun ateistit ry (puheenjohtajan puhelinnumero, yhdistyksen posti-, sähköposti- ja verkko-osoitteet).

Julkaisutoimintaa

Luukkaisella oli 26 kirjoitusta (+ 6 täydennystä), Sundströmillä 40 kirjoitusta ja yhdistykseen kuulumattomalla Raimo Toivosella neljä kirjoitusta yhdistyksen kotisivujen osastossa Uutiset ja artikkelit. Sundströmin osalta näiden kirjoitusten määrä vuosina 2000–2020 on yhteensä 1019. Luukkainen ja Sundström kirjoittivat kommentteja sanomalehtien verkkosivuille.

Tukityöllistys

Toimintavuonna yhdistyksessä olivat tukityöllistettyinä järjestösihteerit Kimmo Sundström (20.9.2019–19.9.2020) ja Janne Vainio (1.5.2020–30.4.2021).

Puheenjohtaja Jouni Luukkaisen pyrkimykset vaikuttaa uskonnonvapauslainsäädäntöön ja sen käytäntöihin päättäjissä ja viranomaisissa

Kohdat a) ja b) ovat pitkäköjiä, sillä niissä selostetaan aiemmilta vuosilta periytyviä, vielä kesken olevia asioita. Kohta c) on jo lyhentynyt. Kohta d) (muista) yhdistyksen kannanotoista rajoittuu vuoteen 2020.

a) Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetus: jäänyt tilanne

a1) Yhdistyksemme lakiesitys. Luukkainen teki 7.4.2017 yhdistyksen nimissä opetus- ja kulttuuriministeriölle esityksen oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksesta säätävän perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta **pykälän yksikäsitteisen sovellettavuuden, yhdenvertaisuuden ja uskonnonvapauden tähden** (ja täydensi esitystä 16.4., 24.4. ja 18.8.2017, 19.1. ja 24.1.2018 sekä 9.3., 22.5. ja 26.6.2020); yhteensä 9 asiakirjaa (72 sivua). Asian (VN/5507/2020) vastuuvastuuvalmistelijana ministeriössä on hallitussihteeri Kirsi Lamberg.

Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen rakenne oli tarpeen uusien maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden suuren perusopetuksen tarpeen tähden, ja sitä varten pykälä tuli uudistetussa muodossa voimaan 1.1.2018. Pykälän ensimmäisessä virkkeessä on lueteltu ne muut perusopetuslain säännökset, joita sovelletaan oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen. Mutta tämä luettelo on edelleen alkuperäisessä, 22 vuotta vanhassa asussaan lukuunottamatta niitä muutoksia, jotka oli välttämättä tehtävä pykälää 1.1.2018 muutoin muutettaessa. Kuitenkin perusopetuslakiin (628/1998) on vuosien varrella tehty lukuisia muutoksia ja lisäyksiä ilman, että sovellettavien säännösten luettelo olisi vastaavasti päivitetty, jolloin on tietysti epäselvää, mitä säännöksiä kaikenkaikkiaan on sovellettava. Esityksemme ehdotti yksityiskohtaisesti perustellen, miten luettelo tulisi saattaa ajan tasalle ja siis yksikäsitteisesti sovellettavaksi. Tämä uudistus olisi täten vain tekninen.

Mutta esityksemme pyrkii myös sisällölliseen uudistukseen. Esitimme, että alaikäinen oppivelvollisuusiän ylittänyt perusopetuksen opiskelija käyttää itse puhe- ja päätösvaltaa opinnoistaan huoltajan sijasta toisin kuin nykyään ja toisin kuin on laita oppivelvollisten perusopetuksessa. Sama itsenäinen päätösvalta on jo opiskelijoilla lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa, vaikka niissä opiskelijat yleensä aloittavat opiskelunsa vuotta nuorempina. Tämän esityksemme yhdenvertaisuustavoitteen perustelu vaati kaikkia

kolmea koulutusmuotoa koskevan lainsäädännön ja niille esitettyjen perusteluiden läpikäynnin.

Erityisesti esityksemme tähtää siihen, että alaikäinen opiskelija saisi äskeisen nojalla uskonnollisen asemansa puitteissa itse valita katsomusaineensa (siis yhden pakollisen kurssin uskontoa/elämäkatsomustietoa). Sitenhän on asianlaita lukiossa.

Myös esityksemme sisällölliset tavoitteet ovat toteutettavissa 46 §:n ensimmäisessä virkkeessä.

Vastauksessaan 14.7.2017 ministeriö torjui yhdistyksemme esityksen.

Yhdistyksemme täydensi 19.1.2018 lakiesitystään huomauttamalla, että Opetushallituksen asiakirja *Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäkatsomustiedon sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa* (12.1.2018) sisälsi johdannossaan seuraavan esitystämme tukevan seikan: ”Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksessa huoltajan sijasta valinnoista päättää eräin jäljempänä mainituin poikkeuksin kuitenkin oppilas itse.” (Tuollaisia poikkeuksia ei ollut.) Kyseiset valinnat koskevat uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetusta, oppilaitoksen juhlista poistumista uskonnollisten osien ajaksi tai niistä kokonaan pois jäämistä sekä uskonnollisiin tilaisuuksiin ja toimituksiin osallistumista tai osallistumattomuutta ja samalla mahdollisiin vaihtoehtoihin tilaisuuksiin osallistumista. Lisäsimme 24.1.2018, että vastaava koski jo ohjeiden edellisiä versioita (16.9.2014 sekä 11.5.2016). Siis Opetushallitus oli omalta osaltaan jo toteuttanut päätavoittemme, mitä Luukkainen ei vain aiemmin ollut muistanut.

Luukkainen yritti edistää lakiesitystämme asiaan liittyvin kanteluin eduskunnan oikeusasiamiehelle niin, että ministeriö joutuisi tarttumaan ainakin teknisin perustein 46 §:ään, ja ainakin aluksi onnistuikin siinä. Ks. a2) alla.

a2) Luukkaisen kantelut eduskunnan oikeusasiamiehelle aikuisten perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Luukkainen kanteli 7.4.2017 eduskunnan oikeusasiamiehelle Opetushallitukseen kohdistuen aikuisten (oikeastaan oppivelvollisuusiän ylittäneiden) perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista. Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta koskevan perusopetuslain 46 §:n ensimmäisen virkkeen perusopetuslain sovellettavien säännösten luettelon päivittämättömyys oli johtanut Luukkaisen huomaamiin ongelmiin sekä Opetushallituksen 4.5.2015 antamassa, 1.8.2016 käyttöön otetussa perusteasiakirjassa että Opetushallituksen 6.2.2017 julkaisemassa uuden perusteasiakirjan luonnoksessa, josta yhdistyksemme lausui Opetushallituksen verkkokyselyssä (1 sivu). Ongelmien selvittämiseksi luettelo olisi paras päivittää, ja sitä varten lakiesityksemme (ks. yllä) oli kantelun liitteenä.

Ongelmat säilyivät Opetushallituksen 12.6.2017 antamassa, 1.1.2018 käyttöön otetussa perusteasiakirjassa. Mutta oikea korjaus olisi päivittää 46 § Opetushallituksen esittämän vallitsevan tulkinnan mukaiseksi.

Lopulta monivaiheisen kantelutoiminnan jälkeen apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja siirsi 25.9.2017 kantelun opetus- ja kulttuuriministeriön käsiteltäväksi. Ministeriön oli ilmoitettava päätöksestään tai muista toimenpiteistään asiassa oikeusasiamiehen kansliaan 29.12.2017 mennessä.

Ministeriö antoi 14.12.2017 vastauksen, jossa se toisti yhdistyksemme lakiesityksestä 14.7.2017 antamastaan vastauksesta, että lausuntokierroksella hallituksen esityksestä oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksesta säättävän perusopetuslain 46 §:n muuttamisesta (1.1.2018 alkaen) kantelijan esittämiä tulkintaongelmia ei ollut noussut esille. Lisäksi ministeriö esitti arvelun, että 46 §:n tulkinta ja käytänteet olivat oppilaitoksissa ilmeisesti muotoutuneet siten tarkoituksenmukaisiksi, ettei käytännössä kantelussa viitattuja ongelmia ollut havaittu. Onneksi ministeriö itse käytännössä myönsi 46 §:n päivittämättömyyden aiheuttamat tulkintaongelmat, sillä se kertoi tarkistavansa vuoden 2018 alussa voimaan tulevan 46 §:n säännöksen lakiviittaukset [eli siis 46 §:n ensimmäisen virkkeen luettelon niistä muista perusopetuslain säännöksistä, joita sovelletaan oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetukseen; muihin lakeihin ei 46 § viittaa]. Vastaus päättyy seuraavasti: *Tarpeenmukaiset säännösmuutosesitykset on tarkoitus antaa vuoden 2018 aikana ja opetus suunnitelman perusteita päivitetään säännösmuutosten mukaisesti.*

Mutta vaadittua hallituksen esitystä ei ollut edes luettelossa syysistuntokaudella 2018 tai itse asiassa vaalikauden 2015–2019 lopulla eduskunnalle annettavista hallituksen esityksistä. Siksi Luukkainen tiedusteli 11.–13.9.2018 asiaa ministeriöltä, mutta turhaan, ja pyysi siksi 24.9.2018 oikeusasiamiestä tiedustelemaan ministeriöltä, milloin ministeriön lupaama säännösmuutosesitys olisi valmis. Mutta apulaisoikeusasiamies Pasi Pölösen pyynnöstä esittelijäneuvos Mikko Sarja ilmoitti 1.10.2018, että oikeusasiamiehen kansliassa ei ollut vireillä mitään Luukkaisen kirjeeseen liittyvää asiaa, minkä vuoksi ministeriöltä ei katsottu aiheelliseksi ryhtyä erikseen tiedustelemaan Luukkaisen tarkoittamaa lainsäädäntöaikataulua. Luukkaiselta olisi siis tarvittu uusi kantelu, mutta löysä aikatauluilmoitus ”on tarkoitus antaa vuoden 2018 aikana” ei antanut sille ainakaan välittömästi perustetta.

Täten säädösmuutostilanne oli jäätynyt. Tarvittaisiin kuitenkin vain yksinkertainen, perimmältään pelkkä tekninen muutos.

Luukkainen kanteli lopulta 5.11.2018 oikeusasiamiehelle tästä ministeriön lainsäädäntölupauksensa laiminlyönnistä. Heti 6.11.2018 annetun vastauksen mukaan ministeriön arvio aikataulusta ei ole [kuitenkaan] sellainen sitova lupaus, josta poikkeaminen jo sinänsä merkitsisi, että asiassa olisi menetelty

oikeusasiamiehen toimenpiteitä edellyttävällä tavalla.

Eri kanteluissa eduskunnan oikeusasiamiehelle Luukkainen on laatinut 15 asiakirjaa (60 sivua).

a3) Luukkaisen kirje opetusministerille viidessä uskonnonvapausasiassa. Luukkaisen lähetti 24.9.2019 uudelle opetusministerille Li Anderssonille kirjeen, jonka neljäntenä kohtana oli oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetus. Luukkainen tapasi opetusministerin erityisavustajan Mika Parkarin 8.1.2020 ja selosti tälle kirjetä.

a4) Pyyntö KHO:lle. Luukkainen teki 17.3.2020 pyynnön korkeimmalle hallinto-oikeudelle, että se esittäisi valtioneuvostolle oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta koskevan perusopetuslain 46 §:n täsmentämistä. Siihen perustuslaki antaisi sille oikeuden. Luukkainen täydensi pyyntöä 18.5., 22.5. ja 14.7.2020. Yhteensä siis neljä asiakirjaa (20 sivua). Erityisenä seikkana oli se, että 46 §:n luettelosta puuttuvat 36 a–g § kurinpidosta ja 42 a–f § hallinto-oikeudellisista asioista. Ajankohtaisina asioina olivat alla kohdissa d1) ja d2) käsitellyt seikat. KHO vastasi 19.5.2020, että pyyntö on saatettu KHO:ssa asianomaisten asiantuntijoiden tietoon ja että KHO toimii riippumattomasti (H 145/20).

a5) Valitus KHO:lle. Luukkainen valitti KHO:lle 14.7.2020 valtioneuvoston yleisistunnon päätöksestä 25.6.2020 esittää, että tasavallan presidentti vahvistaa alla kohdassa d2) moititun lain (6 sivua). KHO vastasi 15.12.2020, että päätöksessä ei ratkaistu hallintoasiaa eikä päätetty jättää sellainen tutkimatta, joten siksi päätös ei ollut valituskelpoinen ja että sen vuoksi KHO ei tutki valitusta. Joka tapauksessa samalla vaivalla Luukkainen laati kohdassa a4) mainitun kolmannen täydennyksen.

a6) Yhteen veto. Kohdat a1)–a5) ja d1)–d3) kattavat 35 Luukkaisen tässä asiassa laatimaa asiakirjaa (172 sivua). Lisäksi mielipidekirjoitus (*Opettaja* 12/2017) sekä lukuisa joukko sähköpostiviestejä. Kaikki, jotta yksi virke täsmennettäisiin. Pelkona asian viivästyttämisestä on, että opetus- ja kulttuuriministeriö yrittää korvata uskonnon ja elämänkatsomustiedon uskontotiedolla oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksessa: ks. d7).

b) Uskonnon ja elämänkatsomustiedon keskinäinen valinnaisuus 18 vuotta täyttäneille lukion opiskelijoille

b1) Lainsäädännön yllättävä tilanne. Niin 1.1.1999 voimaan tulleen edellisen lukiolain kuin 1.8.2019 voimaan tulleen nykyisen lukiolain uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksesta säättävän pykälän viimeisen momentin mukaan opiskelijalle, joka aloittaa lukiokoulutuksen 18 vuotta täytettyään, opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämänkatsomustietoa. Sananomukaisesti otettuna tässä kursivoitu ehto olisi ankara, sallimatta

päivänkään lukio-opintoja alle 18-vuotiaana. Mutta yhtäpitävästi 1.1.1999 – 31.7.2019 voimassa olleen lukioasetuksen 31.12.2017 saakka voimassa olleen opintojen aloittamisajankohdan määritelmän antaneen 15 §:n 2 momentin mukaan myös sellaisen opiskelijan katsottiin aloittaneen opintonsa vasta 18 vuotta täytettyään, joka tosiasiallisesti oli aloittanut ne alle 18-vuotiaana mutta joka saman tai toisen koulutuksen järjestäjän opetuksessa jatkoi niitä 18 vuotta täytettyään, kunhan näistä opinnoista oli kulunut vähintään vuosi. Nyt kuitenkin tämä lieventävä säännös kumottiin 1.1.2018 voimaan tullen valtioneuvoston yleisistunnon 26.1.2017 tekemällä lukioasetuksen muutoksella, mutta kyseessä oli ilmeinen erehdys. Muutos tehtiin perusteluna se, että erään 1.1.2017 voimaan tulleen lukiolain muutoksen tähden määritelmää ei enää siinä kohtaa lukiolakia tarvittu eikä tarvittu eräessä toisessakaan, lukiokoulutuksen rahoitusta koskevassa laissa 1.1.2018 alkaen (molempien muutosten taustana oli hallituksen esitys HE 206/2016 vp; tästä alempana), mutta tällöin ei huomattu, että toisaalla, uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetuksen osalta, sitä olisi kuitenkin edelleenkin tarvittu.

Erehdyksen yhtenä korjauksena olisi paluu vanhaan käytäntöön, mutta perustuslain nojalla se vaatisi opintojen aloittamisajankohdan määritelmän nostamisen asetuksen tasolta lain tasolle, yllä kursivoidun tekstin tilalle. Mutta tällöin määritelmä olisi perusteltava, mitä ei tehty lukioasetusta säädettäessä ja mikä nyt tuntuisikin vaikealta. Vuodet 1994–1998 aikuislukiossa kaikille opiskelijoille, myös alle 18-vuotiaille, uskonto ja elämäkatsomustieto olivat keskenään valinnaisia, mutta lukiolaissa alle 18-vuotiailta tämä vapaus vietiin ja 18 vuotta täyttäneiltäkin opiskelijoilta ehtoa ankaroitettiin pelkästä ikäehdosta; lakiin otettiin kuitenkin aiemmin opintonsa aloittaneita koskeva siirtymäsäännös.

Korjauksena voisi olla myös sananmukaisen tulkinnan omaksuminen, mutta sekin vaatisi hallituksen esityksen aiemmin opintonsa aloittaneita koskevasta siirtymäsäännöksestä ja ankarana tulkinnan tähdentämisen ja perustelut sille — taas mahdottomia tehtäviä.

Kolmas, yksinkertaisin ja perustelluin korjaustapa olisi ehdon lukiokoulutuksen 18 vuotta täytettyään aloittamisesta korvaaminen ehdolla 18 vuoden iän täyttämistä. Tähän johduttaisiin huomaamalla, että vaatimuksella opintojen vähintään vuoden ajan keskeytyneenä olemisesta haluttiin tietysti pitää opiskelijat mahdollisimman pitkään uskonnonopetuksessa, ja nyt tämä vaatimus on poistunut, olkoonkin, että pelkän huolimattomuuden tähden.

Itse asiassa ankara sananmukainen tulkinta ja täysi valinnanvapaus ovat keskenään symmetrisiä vaihtoehtoja lukioasetuksen muutoksen jälkeen, ja perusoikeusmyönteisyys opiskelijaa kohtaan asettaa jälkimmäisen vaihtoehdon etusijalle. Sen voi siis ajatella olevan vallitseva laintulkinta.

Luukkainen havaitsi tämän yhdistyksen verkkosivujen uutisissaan *Lukioasetukseen seurauksiltaan arvaamaton muutos* (31.1.2017) ja *Elämäkatsomustieto 1.1.2018 alkaen 18-vuotiaan vapaasti valittavaksi* (31.12.2017).

b2) Luukkaisen yritykset lukiolain korjaamiseksi. Ei ole selvää, että yhdistyksemme kannattaisi toimia niin, että 18 vuotta täyttänyt valtionkirkkoon kuuluva lukion opiskelija, jolle kirkon jäsenyys on siis vapaaehtoinen, saisi valita elämäkatsomustiedon uskonnon sijaan. Sellainenhan voisi yllyttää kaikille pakollisen uskontotiedon ajajia. Mutta kyseessä olisi toisaalta jo vallitseva lainsäädännön tulkinta, ja lukiolaki olisi joka tapauksessa täsmennettävä. Kyseessä olisi teknisluontoinen muutos, joka ei välttämättä edes kovin suurta opiskelijajoukkoa koskisi. Siksi Luukkainen tarttui toimeen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön tietoon asia oli mennyt jo kohdassa a1) tarkastellussa yhdistyksemme lakiesityksessä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntöön 24.1.2018 luonnoksesta hallituksen esitykseksi lukiolaiksi yhdistyksemme antoi heti 25.1.2018 omaaloitteisen lausunnon, jossa asiasta kerrottiin. Muissa 225 lausunnossa asiaa ei ollut huomattu. Vielä lausuntoajan päättymisen jälkeen täydensimme lausuntoamme 21.3.2018 ja 22.3.2018, jotta lukiolakiin jääneen epäselvän kohdan täsmentämisen tarve olisi tullut vielä paremmin esille. Mutta hallituksen esitykseen (HE 41/2018 vp) sillä ei ollut vaikutusta.

Yhdistyksemme antoi 19.4.2018 eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä laajan omaaloitteisen lausunnon ja täydensi sitä 19.5.2018 tiiviimmällä esityksellä ja havainnollistavalla kuvalla. Luukkainen pyysi turhaan tulla kuulluksi asiantuntijana. Sivistysvaliokunnan 1.6.2018 valmistunut mietintö ei asiaan puuttunut, kuten ei myöskään eduskunnan täysistunto lukiolain hyväksyessään.

Luukkainen teki heti 1.6.2018 oikeuskanslerille seikkaperäisen kantelun lukioasetuksen 15 §:n 2 momentin kumoamisen esittelystä valtioneuvoston yleisistunnossa 26.1.2017 tavoitteenaan saada virallinen, rehellinen myöntö sille, että se oli tehty virheellisin perustein ja että se olisi pitänyt jättää tekemättä. Toisena tavoitteenaan hänellä oli sitten saada virhe korjatuksi eli lukiolain säännös uskonnon ja elämäkatsomustiedon osittaisesta valinnaisuudesta täsmennetyksi viimeistään uudessa lukiolaissa, mutta jo tuolloin voimassa olleessakin lukiolaissa, mieluummin juuri yllä kuvatulla perustelluimmalla eli täyden valinnanvapauden antavalla tavalla.

Mutta oikeuskansleri Tuomas Pöystin 22.8.2018 antama vastaus tuotti Luukkaiselle syvän pettymyksen. Asiassa ei muka ollut tullut esille sellaista seikkaa, johon oikeuskanslerilla olisi oikeudellinen peruste puuttua, joten kantelu ei ollut johtanut toimenpiteisiin. Edes selvitys- ja lausuntopyyntöä opetus-

ja kulttuuriministeriölle (tai tuossa vaiheessa vielä esittelijänä toimineelle ministeriön virkamiehelle) ei ollut tehty.

Selvästikään kanteluasian esiteltyt vanhempi oikeuskanslerinsihteeri Minna Ruuskanen ei ollut kantelua ymmärtänyt, vaikka yksinkertaisesta asiasta on kyse. Siksi Luukkainen teki viidellä kirjoituksellaan 28.8.–1.9.2019 oikeuskanslerille uuden kantelun asiasta.

Luukkainen kanteli 30.8.2018 (täydennys 1.9.2018) eduskunnan oikeusasiamiehelle siitä, että Opetushallituksen 12.1.2018 antama ohje uskonnon ja elämäntutkimustiedon opetuksen järjestämisestä lukiossa vaikenen lukioasetuksen 15 §:n 2 momentin kumoamisen seurauksista. Kantelun mukaan Opetushallituksen tulisi oikeusasiamiehen tuella opetus- ja kulttuuriministeriön, eduskunnan sivistysvaliokunnan ja oikeuskanslerin ohitettua asian suositella lukiolakiin tulleen epäselvyyden tähden, että 18 vuotta täyttäneelle opiskelijalle opetetaan hänen valintansa mukaisesti joko uskontoa tai elämäntutkimustietoa. Mutta 11.9.2018 annettu vastaus kanteluun torjui asian käsittelyn ainakin toistaiseksi vedoten siihen, että asia oli uudelleen vireillä oikeuskanslerinvirastossa. Luukkainen oli ajatellut, että kantelut olisivat olleet riittävän kaukana toisistaan ja että olisi ollut hyvä saada toinen, tervejärkisempi taho katsomaan kysymystä.

Oikeuskansleri vastasi 5.10.2018, että uudesta kantelusta ei ollut käynyt ilmi sellaisia seikkoja, että asiassa olisi myöskään sen perusteella syntynyt perusteltu epäily siitä, että opetus- ja kulttuuriministeriö olisi toiminut asiassa lainvastaisesti, mistä syystä kantelu ei ollut johtanut hänen toimenpiteisiinsä.

Tyytymättömänä vastaukseen ja huomattuaan, että esittelyssä 26.1.2017 oli virheellisesti unohdettu ottaa huomioon myös 1.1.2017 voimaan tullut lukiolain siirtymäsäännös taito- ja taideaineiden sekä terveystiedon opetuksen pakollisuudesta vuoden 2016 loppuun mennessä alle 18-vuotiaana opiskelunsa aloittaneille opiskelijoille (nimittäin myös aikuisille säädetyn oppimäärän mukaan opiskeltaessa, jolloin ne ovat muutoin vapaaehtoisia 1.1.2017 alkaen hallituksen esityksen 206/2016 vp tavoitteen mukaisesti), Luukkainen kanteli 31.10.2018 oikeuskanslerille valtioneuvoston asetusten 45–46/2017 esittelystä. Pikemminkin johdannoksi kuin jatkoksi kanteluunsa hän perustellen pyysi 2.11.2018 oikeuskansleria vaihtamaan kanteluasian esittelijän. Vielä 8.11.2018 hän täydensi kanteluaan. Esittelijää ei vaihdettu.

Oikeuskansleri vastasi 25.1.2019: ”Uusista kirjoituksistanne ei ole käynyt ilmi sellaista seikkaa, että asiassa olisi myöskään niiden peruste[el]lä perusteltua syytä epäillä opetus- ja kulttuuriministeriön toimineen asiassa lain tai virkavelvollisuuksien vastaisesti. Tästä syystä kantelunne eivät ole johtaneet toimenpiteisiini. Mahdollisiin [Mahdolliset] uudet, samaa asiaa koskevat kirjoituksenne tullaan arkistomaan niihin erikseen vastaamatta, ellei niistä

ilmene uutta, asiaan oikeudellisesti vaikuttavaa seikkaa.”

Luukkainen kanteli 7.3.2019 uudestaan eduskunnan oikeusasiamiehelle Opetushallituksen ohjeista päivittämällä yllä mainitun aiemman kantelunsa. Mutta 16.4.2019 annetun vastauksen mukaan tämä ei johtanut apulaisoikeusasiamiehen toimenpiteisiin.

Luukkaisen kirjeessä 24.9.2019 opetusministeri Li Anderssonille, ks. a3) yllä, viidentenä kohtana oli lukiolain täsmentäminen. Luukkainen selosti tätäkin kohtaa erityisavustaja Mika Parkkarille tämän tavatessaan 8.1.2020.

Opetusministeri Li Andersson sanoi haastattelussaan *Demokraatin* verkkosivuilla 17.1.2020, että ”kirkkoon kuuluvat eivät sen sijaan voi edes täysikäistyttyään lukiossa valita elämäkatsomustietoa”, ja piti sitä selkeänä epäkohtana. Hän ei siis vielääkään tiennyt, että itse asiassa voivat — jos lukiolain säännöksen perustelluimman tulkinnan oivaltavat ja saavat myös rehtorin siitä vakuuttuneiksi (entä, elleivät saa?). Hiljaisuus kentältä ei kerro hyvää.

Luukkainen kanteli vielä neljännen kerran oikeuskanslerille 29.12.2019 nyt uuden lukiolain tilanteessa aiempiin kanteluihinsa juuri viittaamatta sekä myös erityisavustaja Parkkarin lisäperehdyttämiseksi kysymykseen. Kantelunsa hän teki myös yleisessä valistusmielessä. Hän täydensi kantelua 29.12. ja 30.12.2019 sekä 7.1., 6.2. ja 17.2.2020.

Luukkainen kysyi 30.12.2019 johtaja (lakimies) Matti Lahtiselta Opetushallituksen tulkintaa uskonnon ja elämäkatsomustiedon keskinäistä valinnaisuutta koskevan lukiolain 16 §:n 7 momentin ehdolle lukiokoulutuksen aloittamisesta 18 vuotta täytettyään. Lahtinen vastasi koronapandemiasta johtuneen kiireisen kevään viivästyttämänä 20.7.2020. Hän kertoi, että Opetushallitus ei ollut ottanut omassa neuvonnassaan virastona kantaa kysymykseen, eikä tulkinnasta ole hänen tietääkseen oikeuskäytäntöä, vaan tulkinta on jäänyt koulutuksen järjestäjien päätösvaltaan. Hän piti perustelluimpana lukioasetuksesta kumotun määritelmän mukaista tulkintaa. Hän kertoi, että Opetushallitus oli tarkistamassa uskonnon ja elämäkatsomustiedon opetusta sekä uskonnollisia tilaisuuksia varhaiskasvatuksessa ja eri koulutusmuodoissa koskevia ohjeitaan vuoden 2020 aikana. Lukiokoulutusta koskevissa ohjeissa on tarkoitus kiinnittää koulutuksen järjestäjien huomiota lukiolain 16 §:n 7 momenttiin ja sen soveltamiseen. Luukkainen vastasi Lahtiselle heti mieleen tulleen huomautuksen mutta valitettavan myöhään 14.9.2020, että Opetushallituksen olisi luovuttava yrityksestä määritelmän palauttamiseksi lukio-ohjeissaan ja että tuskin yksikään opiskelija 18 vuotta täytettyään nostaisi oikeusjuttua valinta-oikeuden saamiseksi tai kukaan rehtoria vastaan valinta-oikeuden myöntämisestä. Lopuksi Luukkainen sanoi, että jos Opetushallitus antaisi ohjeen, jossa lukiolain 16 §:n 7 momentin tulkintaan palautettaisiin lukioasetuksen 15 §:n kumotun 2 momentin määritelmä tietien tahtoen

perustuslain 80 §:n vastaisesti, hän vaatisi ohjeen esittelijää rangaistavaksi sakolla virkavelvollisuuden rikkomisesta rikoslain 40 luvun 9 §:n nojalla. Opetushallitus ei ole antanut uusia ohjeita.

Luukkaisen 29.12.2019 oikeuskanslerille tekemään kanteluun annettiin vastaus 16.12.2020. Vastauksen antoi vanhempi oikeuskanslerinsihteeri Minna Ruuskanen esiteltyään asian oikeuskanslerille. Ratkaisussa mainittiin oikeuskanslerin vastaukset kahteen ensimmäiseen kanteluun. Ratkaisu oli Luukkaisen pelkäämästi kolmannen kantelun ratkaisun tapainen: ”Uudesta kantelustanne ei käy ilmi sellaisia seikkoja, joiden vuoksi asiaa olisi syytä käsitellä täällä uudestaan. Kantelunne ei näin ollen anna aihetta oikeuskanslerin toimenpiteisiin. Asian käsittely oikeuskanslerinvirastossa on päättynyt. Mahdollisiin uusiin, samaa asiaa koskeviin kirjoituksiinne ei tulla erikseen vastaamaan, ellei niistä ilmene uutta, asiaan oikeudellisesti vaikuttavaa seikkaa.”

On myönnettävä, että eduskunta voisi toki säätää lukiolain 16 §:n 7 momentin muodossa, jossa vaadittaisiin lukioasetuksesta kumotun määritelmän mukaisesti vähintään vuoden pituinen opiskelujen keskeytys. Vaadittavana perusteluna olisi vaikkapa ”yhteiskunnalliset syyt”, nimittäin halu palata vanhaan uskonnonopetusta suosivaan käytäntöön. Yhdistyksellemme taas käypä yhteiskunnallinen syy, vaikka se jäisi lausumatta, olisi ”uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien opiskelijoiden suojeleminen”, nimittäin elämäntietosomustiedon olemassaolon suojeleminen muussa tapauksessa uhkaavalta uskontotiedolta, mikä on yhdistyksemme vähimmäisvaatimus.

c) Valat ja vakuutukset

Todistajan valasta luovuttiin 1.1.2016 ja tuomarin valasta 1.1.2017. Yhdistyksen tavoitteena on, että myös virkavalasta luovutaan eikä luoda uutta uskonnollista ministerin valaa.

c1) Raamatun käyttö. Luukkainen teki 16.9.2018 kantelun oikeuskanslerille oikeudettomasta Raamatun käytöstä virkavalaa vannottaessa. Virkavalan kaavassa ei yksilöidä siinä mainittua Jumalaa muutoin kuin kaikkivalttiuden ja kaikkitietävyyden kautta, joten kyse ei tarvitse olla Raamatusta tarkoitettua Jumalasta. Esimerkkeinä kantelussa olivat ministerien vuosina 2017–2018 vannomat virkavalat. Kantelun yhtenä tavoitteena oli luoda painetta virkavalasta luopumiseksi. Kantelun toinen tavoite oli osoittaa virheeksi tuolloin eduskunnan perustuslakivaliokunnassa ollut hallituksen esitys ministerin valan säätämisestä. Hallituksen esitys raukesi vaalikauden loppumiseen keväällä 2019 syynä osaltaan asiantuntijalausuntojen nojalla valan kaava, joka rikkoi valtakirkollisesti yhdenvertaisuuden. Valtioneuvoston kanslia oli antanut 28.11.2018 siltä kantelusta pyydetyn selvityksen, jonka Luukkainen pyysi saada tiedokseen ja johon hän antoi vastineensa 21.2.2020. Oikeuskansleri antoi vastauksensa 21.8.2020. Ratkaisun mukaan valan valinneiden osalta

Raamatun käyttö tai käyttämättä jättäminen valaa vannottaessa ei vaikuta velvollisuuden täyttämisen pätevyYTEEN; toisaalta Raamatun käyttöön tässä yhteydessä ei myöskään ole oikeudellista estettä. Valtioneuvoston kanslian selvityksen mukaan valan kaavan valinneille opastetaan puhe-elementtien lisäksi kahden sormen asettaminen Raamatun päälle. Kysyä siis yhä voi, millä oikeudella?

c2) Lakikirjan käyttö. Luukkainen kanteli 10.6.2019 oikeuskanslerille menettelystä, jossa ministeri antaa vakuutuksen kaksi sormea ”lakikirjalla”. Tälle ei ole säädösperustaa. Menettely näyttää keksityn ennen kaikkea Antti Rinteen hallituksen niiden ministerien tuomarinvakuutuksia varten, jotka valtioneuvoston yleisistunnossa 6.6.2019 ensin vannoivat virkavalan. Tai niin kaikesti meneteltiin jo yhden ministerin vannoessa valan ja antaessa vakuutuksen 12.2.2018. Vakuutuksen antaminen kaksi sormea lakikirjalla matkii tarpeettomasti virkavalan vannomista kaksi sormea Raamatulla. Virka- ja tuomarinvakuutukset valinnut ministeri pantiin siten tukemaan monin tavoin ongelmallista Raamatun käyttöä virkavalassa. Menettely on kehitetty uskonnollisen valan ehdoin. Tasavallan presidentti ja eduskunnan puhemies antavat mihinkään vetoamattomat juhlalliset vakuutuksensa ilman kirjarekvisiittaa. Oikeuskansleri antoi vastauksensa 19.8.2020. Valitettavasti valtioneuvoston kanslialta ei ollut pyydetty selvitystä. Ratkaisun mukaan lakikirjan käyttö, käytön tapa tai käyttämättä jättäminen vakuutuksia annettaessa ei vaikuta velvollisuuden täyttämisen pätevyYTEEN; toisaalta lakikirjan käyttöön tässä yhteydessä ei myöskään ole oikeudellista estettä. Mutta kerrotaanko kaksi vakuutusta antavalle ministerille, että lakikirjan käyttö on kehitetty, jotta Raamatun käytöllä voitaisiin tähdentää virkavalan kristillisyyttä, johon sen kaavan sanat eivät riitä?

c3) Rekvisiittatiedustelua ja -vaikuttamista. Syyskuussa 2020 Luukkainen taustoittaen tiedusteli valtioneuvoston kanslian alivaltiosihteeri Timo Lankiselta sekä virkavakuutuksen juuri antaneelta pääministerin valtiosihteeri Henrik Haapajärveltä mahdollisesta lakikirjan käytöstä virkavakuutus annettaessa, Tuomioistuinvirastolta mahdollisesta lakikirjan käytöstä tuomarinvakuutus annettaessa sekä Pääesikunnalta mahdollisesta Raamatun käytöstä virkavala vannottaessa tai mahdollisesta lakikirjan käytöstä virkavakuutus annettaessa. Pääesikunta vastasi, että Puolustusvoimissa ei ole ohjeistusta kummastakaan käytännöstä. Ilmeisesti pitäydytään noudattamaan Yleistä palvelusohjesääntöä, jonka asianomaisessa kohdassa on vain asetuksen säännökset ilman viittausta sotilasvalan ja -vakuutuksen asennon yksityiskohtaiseen ohjeistukseen. Marraskuussa 2020 Luukkainen taustoittaen pyysi valtioneuvoston jäseneksi opetusministeri Li Anderssonia sijastamaan nimitettävää Jussi Saramoa hoitamaan virkavalan tai -vakuutuksen sekä tuo-

marinvakuutuksen kirjattomasti.

d) Yhdistyksen kannanotot

d1) Oppivelvollisuuslaki. Yhdistys antoi 12.5.2020 lausunnon opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle oppivelvollisuuslaiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Yhdistys antoi 4.11.2020 lausunnon eduskunnan sivistysvaliokunnalle itse hallituksen esityksestä (HE 173/2020 vp). Siis 2 asiakirjaa (4 sivua). Lait vahvistettiin 30.12.2020, ja ne tulevat voimaan pääsääntöisesti 1.8.2021. Oppivelvollisuus päättyy viimeistään 18 vuoden iän täyttämiseen. Perusopetuslain 46 §:n tarkoittaman opetuksen nimeksi tulee siksi *aikuisten perusopetus*. Oppivelvollisuutta voi suorittaa myös aikuisten perusopetuksessa. Pykälään tehtiin muutama muukin muutos, joiden sekä oikaisuvaatimuksesta säätävään 42 §:ään tehdyn 46 §:ään viittaavan lisäyksen tähden 46 §:n alun luettelo aikuisten perusopetukseen sovellettavista säännöksistä olisi lausuntomme mukaan aiempaa suurempi syy päivittää. Ministeriö antoi 23.11.2020 valiokunnalle vastineen valiokunnalle annetuista asiantuntijalausunnoista. Vastineessa ohitettiin lausuntomme huomautukset 46 §:n tilanteesta, josta valiokunta ei siis saanut tietoa, sillä valiokunta tuskin itse perehtyi lausuntoihin. Tämän vuoksi Luukkainen esitti asiassa ministeriön puolesta esittelijänä toimineelle hallitusneuvos Piritta Sirviolle eriävän mielipiteen liittämistä valtioneuvoston yleisistunnon ja tasavallan presidentin esittelyn pöytäkirjoihin. Sirvio vastasi, että hänen mielestään 46 §:n luettelosta puuttuvat mutta asiallisesti siihen kuuluvat säännökset kyllä tulisivat 46 §:ssä sovellettaviksi.

d2) Perusopetuslain väliaikainen muutos syksyksi 2020. Yhdistys antoi 10.6.2020 lausunnon (2 sivua) eduskunnan sivistysvaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (HE 86/2020 vp). Laeilla tehtiin mahdolliseksi poikkeukselliset opetusjärjestelyt (etäopetus) COVID-19-epidemian vuoksi syyslukukaudella 2020. Lausuntomme mukaan hallituksen esitys ei sulkenut pois oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta, ja siksi perusopetuslain uusi 20 a § olisi tullut lisätä 46 §:n sovellettavien säännösten luetteloon, joka tulisi päivittää kokonaisuudessaan omana lakihankkeenaan. Mutta Luukkainen havaitsi vasta eduskunnan hyväksyttyä 20 a §:n, että 46 § sallii etäopetuksen ja että ilmeisesti 20 a §:n ei ollut tarpeellista koskea 46 §:ää; tällöin toki olisi ollut niin sanottava.

d3) Perusopetuslain väliaikainen muutos kevääksi 2021. Yhdistys antoi 26.10.2020 lausunnon (3 sivua) opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi perusopetuslain ja Helsingin eurooppalaisesta koulusta annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Kyse oli samasta asiasta kevätlukukaudelle 2021 kuin kohdassa d2). Lausuntomme

vaati 20 a §:n ja 46 §:n suhteen selventämistä, koska luonnos sellaisenaan sallisi hullusti oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetuksen opiskelijan vaatia etäopetuksessa itselleen toimitettavaksi päivittäisen aterian kenties kaukaisellekin kotipaikkakunnalleen. Vaadimme myös 46 §:n luettelon päivittämistä.

Yhdistys antoi 18.11.2020 lausunnon eduskunnan sivistysvaliokunnalle itse hallituksen esityksestä (HE 218/2020 vp). Lausuntomme hallituksen esityksen luonnoksesta oli johtanut siihen, että hallituksen esityksessä 20 a §:n 4 momentin perusteluihin oli lisätty virke, jonka mukaan ehdotettu sääntely [vain kyseinen momenttiko muka?] ei koskisi 46 §:n mukaista oppivelvollisuusiän ylittäneiden perusopetusta, jossa opetuksessa voidaan siirtyä etäopetukseen voimassaolevan lain 46 §:n 9 momentin mukaisesti. Lausuntomme vaati, että selvyyden vuoksi 20 a §:n loppuun on lisättävä momentti, jonka mukaan edeltävät momentit eivät koske 46 §:ssä tarkoitettua opetusta. Nyt muistimme lausunnossamme esittää valiokunnalle eduskunnan hyväksyttäväksi lausumaa lainsäädäntöhankkeesta 46 §:n luettelon päivittämiseksi. Ministeriö antoi 25.11.2020 valiokunnalle vastineen valiokunnalle aneetuista asiantuntijalausunnoista. Vastineessa lausuntoomme viitataan, mutta harhaanjohtavan suppeasti, sillä ministeriö ei kertonut valiokunnalle, että 46 §:n luettelo vaatii päivityksen ja tämän huomioonottamisen jo 20 a §:n yhteydessä.

Yhteensä 2 lausuntoa (7 sivua).

d4) Koulutuspoliittinen selonteko. Luukkainen vastasi 12.2.2020 yhdistyksen puolesta verkkoaiivoriivessä, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö oli järjestänyt valtioneuvoston koulutuspoliittisen selonteon valmistelun tueksi. Kysymyksen, miten saamme koulutuksen keinoin rakennettua parhaan mahdollisen Suomen, oli vastauksemme otsikko ”Uskonnottomuus tavoitteeksi ja keinoksi!”. Pyydettyihin terveisiin vielä lopuksi vastauksemme otsikko oli ”Torjukaa uhkaava uskontotieto!”.

d5) Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko. Luukkainen antoi 30.6.2020 yhdistyksen puolesta lausunnon verkkokyselyssä, jonka ulkoministeriö oli järjestänyt valtioneuvoston ihmisoikeusselonteon valmistelun tueksi. Lausunnon valmistelu jäi valitettavasti liian kiireiseksi. Kysymyksiä oli 12. Kysymyksen, millaisia sisällöllisiä asioita selonteossa tulisi näkemyksemme mukaan painottaa, vastasimme: ”Yhdenvertaisuutta uskonnonvapauden osalta ja tällöin välttämättä uskonnottomuuden näkökulmasta.”

d6) Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu. Luukkainen antoi 20.7.2020 yhdistyksen puolesta lausunnon opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta sekä varhaiskasvatuslain muuttamisesta. Kommentointikohtia oli

seitsemän. Esiopetuksessa on valitettavasti ateistien ihmisoikeuksia loukkaavasti yhteinen katsomuskasvatus. Ilmaisimme sille vastustuksemme, vaikka se ei luonnoksessa suoraan esiintynytäkään. Esimerkiksi: ”Kaksivuotinen esiopetus merkitsee kahta vuotta yhteistä, uskontoista katsomuskasvatusta. Se on pahempaa kuin yksi vuosi.”

d7) Toiminta uskontotietoa ja katsomusaineiden yhteisopetusta vastaan. Kaikenlainen kaikille pakollinen yhteinen katsomuskasvatus tai -opetus niin varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa, perusopetuksessa kuin lukiossa on jo tai olisi vastaisuudessa uskontoista ja siis uskonnonopetusta. Samasta on kysymys uskonnon eri oppimäärien ja elämäkatsomustiedon yhteisopetuksesta missä laajuudessa tahansa. Kaikki sellainen uskonnonopetus uskontotietona loukkaisi ja loukkaa ateistien (sekä monesti myös vähemmistöuskontoihin kuuluvien) perus- ja ihmisoikeuksia. Yhdistyksemme vastustaa ehdottomasti tällaista uskontotieto-oppiainetta. Unohtaa ei sovi myöskään yhteisiä sotilasappien oppitunteja puolustusvoimissa.

Yhdistyksen toiminta asiassa jäi kuitenkin yllä käsiteltyihin kannanottoihin sekä Luukkaisen kommentteihin Helsingin Sanomien verkkosivuilla.

Kimmo Sundströmin kirjoitussarja vaihtoehtoisista hautausmaista

Kimmo Sundström jatkoi yhdistyksen kotisivun Uutiset ja artikkelit -osastossa vaihtoehtoisia hautausmaita koskevaa artikkelisarjaansa. Seuraava on hänen laatimansa tämän sarjan esittely, joka on päivitetty vuoden 2020 osalta.

i) Tutkimuskohde. Hautausmaakirjoitukset pohjautuvat kirjoittajan selvitykseen *Vaihtoehtoiset hautausmaat Suomessa* (2007). Tässä vaihtoehtoisilla hautausmailla tarkoitetaan kaikkia muita kuin Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Suomen ortodoksisen kirkon hautausmaita. Toistaiseksi kirjoituksissa on käsitelty vasta osaa tutkimuskohteesta, yksityisiä hautausmaita ja neljää laitoshautausmaata. Näiden omistajina ja ylläpitäjinä toimivat ainakin valtio, kunnat, osakaskunnat, aatteelliset yhdistykset, uskonnolliset yhdyskunnat, uskonnollisten yhdyskuntien seurakunnat, säätiöt, osakeyhtiöt ja yksityishenkilöt.

Kirjoituksissa kerrotaan hautausmaiden sijainnista, syntysyistä ja -ajasta, kiinteistötiedoista, rakennuksista ja varustuksista, toiminnan laajuudesta, sen organisoinnista ja rahoituksesta, ylläpitäjästä ja toimivista yksityishenkilöistä, haudoista ja hautamuistomerkeistä sekä muustakin aiheeseen liittyvästä.

ii) Lähteet. Lähteinä käytetään opetusministeriön ja lääninhallitusten arkistoja (Kansallisarkisto eri maakunnallisine toimipisteineen), ylläpitäjien omia arkistoja, Maanmittauslaitoksen ja kaupunkien karttoja, kiinteistötietojärjestelmän (kiinteistö-, lainhuuto- ja kiinnitysrekisteri) tietoja, kirjallisuutta,

lehtiartikkeleita, haastatteluja ja muita lähteitä. Kohteissa käydään paikan päällä maasto- ynnä muiden tietojen sekä ajantasaisten valokuvien hankkimiseksi.

iii) Matkat. Tähän mennessä tutkimuskohteita on ollut koko maassa Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Matkat — tuhansia kilometrejä — on tehty lentokoneella, junalla, linja-, henkilö-, paketti- ja kuorma-autolla, taksilla, saaristolaivalla, raitiovaunulla, peukalokyydillä sekä kävelemällä.

iv) Sarja. Yksityisiä hautausmaita ei ole tässä laajuudessa järjestelmällisesti aikaisemmin tutkittu. Ei opetus- ja kulttuuriministeriöllä, ei aluehallintovirastoilla, ei Maanmittauslaitoksella eikä kenelläkään muullakaan ole tietoa, kuinka paljon yksityisiä hautausmaita on, missä ne sijaitsevat ja kenen omistamia tai ylläpitämiä ne ovat.

Sarjassa on toistaiseksi julkaistu 98 artikkelia seuraavasti (vuosi/lukumäärä): 2007/1, 2012/17, 2013/21, 2014/11, 2015/15, 2016/16, 2017/10, 2019/5 ja 2020/2. Vuonna 2018 ei ilmestynyt uusia kirjoituksia, mutta aiempia päivitettiin. Artikkeleista kuusi kertoo toteutumatta jääneistä hautausmaahankkeista. Enon metsähautausmaasta on kirjoitettu kaksi artikkelia. Kaikki ateistien ja vapaa-ajattelijain hautausmaat on käsitelty. Sarja jatkuu vuonna 2021, jos uusia kohteita vielä löytyy.

Vainajien hyvästelyhuoneista Helsingin ja Vantaan sairaaloissa on kertynyt 7 esittelyä; nämäkin on lueteltu alempana.

v) Vuosina 2007 ja 2012–2020 ilmestyneet hautausmaakirjoitukset. Kirjoitukset julkaisujärjestyksessä:

Ateistien hautausmaa Lepomäki Siikaisissa (31.1.2007)

Marttakummun hautausmaa Kittilässä (5.9.2012)

Väinölän hautausmaa Siikajoella (25.9.2012)

Piehingin hautausmaa Raahessa (26.9.2012)

Rahjan hautausmaa Kalajoella (27.9.2012)

Kauhajoen Rauhanmaa (3.10.2012)

Poronkankaan hautausmaa Jurvassa (4.10.2012)

Kurikan Vapaaseurakunnan ja Kurikan Helluntaiseurakunnan hautausmaa Kurikassa (5.10.2012)

Laihian vapaahautausmaa (15.10.2012)

Isonkyrön vapaahautausmaa (16.10.2012)

Ristinummen hautausmaa Marttilassa (29.10.2012)

Varmon hautausmaa Kesälahdella (27.11.2012)

Vallan nummen hautausmaa Humppilassa (30.11.2012)

Karinaisten Rauhamaa (2.12.2012)

Merikarvian Rauhanmaa (4.12.2012)

Merikarvian Lepomaa (5.12.2012)
Jämsän helluntaiseurakunnan hautausmaa Jämsässä (18.12.2012)
Kuusankosken Lepola (27.12.2012)
Forssan Rauhanmaa (11.5.2013)
Karkkilan Lepola (17.5.2013)
Kotkan Vapaa-ajattelijain hautausmaa (24.5.2013)
Kullervon aluehautausmaa Vaasassa (4.6.2013)
Santalalan hautausmaa Hangossa (7.6.2013)
Käpylän hautausmaa Suonenjoella (11.6.2013)
Joensuun Rauhanmaa (20.6.2013)
Kajaanin Tuonenviita (27.6.2013)
Vapaitten kristittyjen hautausmaa Lapualla (4.7.2013)
Seinäjoen vapaaseurakunnan ja Seinäjoen Helluntaiseurakunnan hautaus-
maa Seinäjoella (10.7.2013)
Lavian ja Suodenniemen Helluntailähetyksen hautausmaa Laviassa (24.7.2013)
Lauttakankaan hautausmaa Jämijärvellä (1.8.2013)
Villalan metodistihautausmaa Lappeenrannassa (9.8.2013)
Keltnummen hautausmaa Eurassa (5.9.2013)
Kihniön Vapaaseurakunnan hautausmaa Kihniössä (11.9.2013)
Karttulan Vapaaseurakunnan hautausmaa Kuopiossa (27.9.2013)
Ilmajoen Helluntaiseurakunnan hautausmaa Ilmajoella (7.10.2013)
Honkajoen Rauhanmaa (25.10.2013)
Vapaa-ajattelijain hautausmaa Jyväskylässä (3.11.2013)
Karttulan Vapaaseurakunnan hautausmaa Tervossa (19.11.2013)
Islamilainen hautausmaa Jyväskylässä (12.12.2013)
Katolinen hautausmaa Turussa (31.5.2014)
Kauhavan Lepomaa (3.6.2014)
Teuvan Rauhanmaa (13.6.2014)
Polvijärven vapaahautausmaa (20.6.2014)
Helluntaiseurakunnan hautausmaa Pyhäjärvellä (13.7.2014)
Juutalainen hautausmaa Haminassa (28.7.2014)
Peltokankaan hautausmaa Paltamossa (8.8.2014)
Kotivaaran hautausmaa Kolarissa (15.8.2014)
Luopioisten Lepomaa (18.9.2014)
Juuan Lepola (7.10.2014)
Ristikankaan hautausmaa Kemissä (12.12.2014)
Halikon sairaalan hautausmaa Salossa (6.5.2015)
Forsbyn hautausmaa Pedersöressä (7.7.2015)
Pedersören Ebenhaeser (12.7.2015)
Kuorsalon hautausmaa Haminassa (20.7.2015)
Närpiön Solbacken (31.7.2015)

Oxkangarin hautausmaa Vöyrissä (14.8.2015)
Vassorin hautausmaa Mustasaarella (22.8.2015)
Moikipään hautausmaa Korsnäsissä (27.8.2015)
Yttermarkin hautausmaa Närpiössä (3.9.2015)
Uudenkaarlepyyn Aftonfrid (6.9.2015)
Maalahden Aftonro (18.9.2015)
Uudenkaarlepyyn Vilan (21.9.2015)
Sundomin hautausmaa Vaasassa (1.10.2015)
Närpiön Aftonvila (3.10.2015)
Korsnäsin kirkonkylän hautausmaa (15.11.2015)
Suomen Islam-seurakunnan Helsingin Tataarihautausmaa (16.5.2016)
Helsingin juutalaisen seurakunnan Vanha juutalainen hautausmaa (17.5.2016)
Helsingin juutalaisen seurakunnan Uusi juutalainen hautausmaa (30.5.2016)
Ortodoksinen Pyhän Nikolauksen Seurakunnan hautausmaa Helsingissä (5.6.2016)
Taivallahden sotilashautausmaa Helsingissä (8.6.2016)
Gravgårdsföreningen Fridin hautausmaa Vöyrissä (14.6.2016)
Kaunissaaren hautausmaa Pyhtäällä (28.6.2016)
Köklot Gravplatsföreningin hautausmaahanke Koivulahdessa (6.7.2016)
Högsåran hautausmaa Kemiönsaarella (6.7.2016)
Kalle Sipilän hautausmaahanke Pohjois-Pirkkalassa (29.7.2016)
Siltasalmen hautausmaa Saarijärvellä (22.8.2016)
Pitkäniemen sairaalan hautausmaa Nokialla (31.8.2016)
Asarias Makkosen hautausmaahanke Tottijärvellä (11.9.2016)
Heinolan Vapaa-ajattelijain hautausmaahanke Heinolassa (25.9.2016)
Hyrylän varuskunnan uusi ortodoksinen sotilashautausmaa Tuusulassa (6.10.2016)
Åbergin hautausmaa Helsingissä (4.12.2016)
Fagervikin kartanon hautausmaa Inkoossa (9.5.2017)
Itäharjun kolerahautausmaa Turussa (20.6.2017)
Kärsämäen kunnallinen hautausmaa Turussa (21.6.2017)
Vanhankylänmaan hautausmaa Kotkan saaristossa (7.7.2017)
Honkanummen saksalainen sotilashautausmaa Vantaalla (13.7.2017)
Norvajärven saksalainen sotilashautausmaa Rovaniemellä (21.7.2017)
Nikkilän sairaalan hautausmaa Sipoossa (20.8.2017)
Kauniaisten kaupungin hautausmaa (26.9.2017)
Suomen Islam-seurakunnan Turun hautausmaa (29.10.2017)
Seilin hautausmaa Paraisilla (5.12.2017)
Turun juutalaisen seurakunnan hautausmaa Turussa (6.8.2019)
Orisbergin kartanon hautausmaa Isossakyrössä (22.8.2019)
Keravan Uurnahautausmaa Oy:n kamppailu Enon metsähautausmaan perustamiseksi (26.9.2019)
Kitinojan hautausmaa Seinäjoella (12.11.2019)

Enon metsähautausmaa Joensuussa (17.11.2019)
Muslimien hautausmaa Jyväskylässä (13.8.2020)
Imam Hossain islamilaisen yhdyskunnan hautausmaa Jyväskylässä (14.8.2020)

vi) Vuosina 2007–2020 ilmestyneet kirjoitukset vainajien hyvästelyhuoneista sairaaloissa. Kirjoitukset julkaisujärjestyksessä:

Peijaksen sairaalan ”kappeli” on neutraali tila (6.6.2007)
Oikeuslääketieteen laitoksen kappelit ovat kristillisiä (8.6.2007)
Koskelan kirkko ja Koskelan sairaalan kappeli (12.6.2007)
Laakson sairaalan ”kappelille” uusi ilme (14.7.2008)
Malmin sairaalan muistihuone (12.3.2015)
Suursuon sairaalan kappeli (23.9.2016)
Katriinan sairaalan hiljentyminenhuone (21.1.2020)

Kimmo Sundströmin hanke ateistisen esinekulttuurin eteen

Uusi toimintalohko on esinekulttuuri, joka on siirtynyt yhdistyksemme tehtäväksi Kimmo Sundströmin johdolla. Yhdistyksemme kehittää, vuokraa ja myy ateistiseen esinekulttuuriin lukeutuvia tuotteita. Tietoja ja valokuvia näistä on yhdistyksen kotisivun osaston <Palvelut ja avustukset> alaosastossa <Hautapaikat ja myyntituotteet>.

Tuotteisiin kuuluvat

- * tuhkauurnat;
- * hautakiviin tai uskonottomien hautausmaiden rakennuksiin ja rakenteisiin kiinnitettävät liekkimaljat;
- * liekkimaljan esittävät puuvaakunat;
- * Noitaneito-patalaput;
- * uskonottomien hautajaiskukkakortit (2016);
- * uskonottomien (ajatuksellisesti) väliaikaiset (2018) ja pysyvät hautamustomerkit;
- * merkkitikut uskonottomien haudoille tai muihin tarkoituksiin (2018);
- * A-telineet esittelytoimintaa varten (2018). — Kun aamulla avaat ateistikaahvilasi tai -kirjakauppasi, kirjoita tähän liidulla päivän parhaat tarjoukset ja aseta teline liikkeen edustalle :);
- * banderollikepit (2019);
- * puheenjohtajan nuijat (2019);
- * äänestysurnat (2019);
- * mielenosoitustaulut (2020).

Valokuvia ja lisätietoja yhdistyksemme kotisivun Uutiset ja artikkelit -osaston artikkeleissa <Ateistinen esinekulttuuri kehittyy (14.10.2018)> ja <Ateistien esinekulttuuriin A-teline (19.11.2018)>. Kaikki tuotteet kertovat uskonnottomasta esine- ja tapakulttuurista. Tällaisia tuotteita ei toistaiseksi ole ol-

lut markkinoilla laajemmin ja tehdasvalmisteisina, sillä kulttuurin muutos ja kasvu vie aikaa.

Juhlapuhujien tuki

Yhdistys tuki kulukorvausten muodossa Uskonottomat juhlapuhujat ry:n jäseniä, pääkaupunkiseudulla toimivia puhujia ja harkinnanvaraisesti muitakin, kuitenkin erityisesti aloittelevia puhujia (1.1.2020 alkaen enintään 140 euroa/puhetapahtuma ja enintään 1400 euroa kalenterivuodessa/puhuja).

Jäsenmaksut

Jäsenmaksut olivat A- eli aktiivijäseneksi hyväksytyiltä 33 euroa ja K- eli kannattajajäseneltä 35 euroa. Yhdistys tilasi jäsenmaksuun sisältyvänä Vapaa Ajattelija -lehden jäsenelle.

Talous

Yhdistyksen taloudellinen tilanne oli tasapainoinen. Tuloslaskelma vuodelta 2020 oli 114,70 euroa ylijäämäinen. Tase 31.12.2020 oli 3870,63 euroa. Yhdistyksen talous perustuu jäsenmaksujen ohella lahjoituksiin sekä ajoittain myös palkkatukeen.